

TIPOLOGIA DELS TEXTOS DE NARRATIVA FOLKLÒRICA: DE LA TRANSCRIPCIÓ A
LA RECREACIÓ¹

Carme Oriol Carazo

Universitat Rovira i Virgili

1. *Introducció*

L'estudi del folklore, entès com a art verbal, és a dir, l'estudi del que avui denominem etnopoètica (o literatura oral, si adoptem una terminologia més clàssica) requereix disposar de reculls de materials degudament fixats en un suport estable. La paraula és efímera per naturalesa i, per tant, els missatges etnopoètics transmesos oralment cal que siguin fixats per poder analitzar-los.

Tothom qui ha fet treball de camp s'ha hagut d'afrontar a aquesta dificultat. Igual que passa amb les ciències dites experimentals, en les quals els avenços tècnics han permès de realitzar experiments cada vegada més fiables, en el terreny que ens ocupa, els folkloristes han pogut realitzar la tasca de fixació de les dades objecte d'estudi d'una manera més efectiva i exacta a mesura que les tècniques d'enregistrament han pogut beneficiar-se dels avenços tecnològics.

És evident que com més fidel a l'oralitat sigui l'enregistrament, més fiables podran ser les anàlisis que vulguem realitzar. Així, l'anotació taquigràfica va significar un pas molt important respecte a l'anotació alfabètica; i els sistemes d'enregistrament digitals han representat un avenç molt important respecte als sistemes d'enregistrament mecànics (fonògraf i magnetòfon) ja que faciliten, per exemple, la gestió dels arxius de so amb l'ajuda de programes informàtics. En tot cas, el nostre objectiu ha de ser arribar a obtenir unes transcripcions que reflecteixin de la millor manera possible els missatges etnopoètics transmesos oralment.

Encara que aquest sembli un objectiu molt recent en la investigació etnopoètica, els folkloristes que ens han precedit també es van plantejar en el seu moment com resoldre la dificultat que representa el pas de l'oral a l'escrit, sobretot en el moment de la publicació dels materials. Així, per exemple, Jaume Guiscafrè (2008) ha fet notar les dificultats que va tenir Marià Aguiló per redactar, en

---

¹ Aquest treball és un dels resultats de la recerca sobre literatura popular catalana duta a terme en el marc del projecte FFI2012-31808 del Ministeri d'Economia i Competitivitat. Així mateix, s'inclou en la línia d'investigació del Grup de Recerca Identitats en la Literatura Catalana (GRILC), reconegut i consolidat per la Generalitat de Catalunya (2009 SGR 644, 2014 SGR 755).

un estil adient, les rondalles que havia anotat de forma més o menys completa, i com això el va dissuadir de publicar-les. Un cas ben diferent és el d'Antoni M. Alcover, que sí que va reeixir a trobar un estil propi, imitatiu de l'oral, en la redacció de les rondalles, com ha explicat de forma molt clara Josep A. Grimalt (2003).

L'activitat duta a terme pels folkloristes catalans des de mitjans del segle XIX fins a l'actualitat ens ha proporcionat un gran nombre de publicacions que reflecteixen un tractament divers en la presentació dels materials procedents de la tradició oral. A més, les característiques d'algunes d'aquestes publicacions fan que dins d'un mateix recull s'hi pugui trobar una certa heterogeneïtat pel que fa a les solucions adoptades. Per això, més que parlar d'una tipologia dels reculls, em sembla més clar parlar d'una tipologia dels textos que contenen aquests reculls.

El present article pretén sistematitzar les diverses opcions utilitzades en la publicació dels materials del folklore narratiu amb la idea de fornir una tipologia que ajudi els estudiosos i els educadors a seleccionar aquells textos que en cada moment els resultin més adequats per a la seva activitat.

2. Tipologia dels textos de narrativa folklorica

La tipologia que ara es presenta pren com a base la que vam elaborar amb el professor Josep M. Pujol en el marc del projecte Rondalles Catalanes.² Concretament, la tipologia que vam desenvolupar pretenia aportar informació sobre el mètode d'elaboració de cadascuna de les rondalles estudiades en el projecte. La tipologia es va integrar en un desplegable en el camp corresponent a «mètode d'elaboració» de la base de dades «RondCat: cercador de la rondalla catalana», la qual cosa permetia etiquetar cadascuna de les versions mitjançant l'ús de designacions prèviament fixades i ben definides.

Actualment, aquesta informació es troba a l'abast de totes aquelles persones interessades en l'estudi de les rondalles ja que el web permet el lliure accés a la base de dades per realitzar-hi diversos tipus de cerques.

Així, una de les opcions que permet el web RondCat és fer cerques d'acord amb el criteri de «mètode d'elaboració». Per tant, si algú vol treballar només

---

² El projecte es va desenvolupar a la Universitat Rovira i Virgili entre els anys 2000-2002 i 2005-2007 gràcies al finançament rebut del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional Catalana del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya i de la Universitat Rovira i Virgili.

amb versions que siguin transcripcions, la base de dades li donarà accés al llistat de versions corresponents a aquesta categoria, de la mateixa manera que si algú altre vol treballar amb versions redactades, per exemple, a partir de la informació aportada per un únic informant, la base de dades també li proporcionarà aquesta informació a partir de la cerca corresponent.

La tipologia dels textos rondallístics que s'inclou a continuació segueix una gradació de major a menor fidelitat a les fonts orals i té com objectiu definir, descriure i exemplificar cadascuna de les categories emprades. Tot i que la tipologia es pot aplicar al conjunt de la narrativa folklòrica en prosa, els exemples triats s'han centrat en el cas de la rondalla.

2.1 *Transcripció*

Versió transcrita a partir d'un enregistrament sonor o d'una anotació taquigràfica. És el procediment més vàlid des del punt de vista científic.

En general, podem trobar exemples de dos tipus de transcripcions: (a) les realitzades a partir d'anotacions taquigràfiques; i (b) les realitzades a partir d'enregistraments sonors.

(a) Transcripcions a partir d'anotacions taquigràfiques

En la tradició rondallística catalana hi ha reculls amb textos que evidencien un grau alt d'oralitat, de manera que semblen transcrits a partir d'anotacions taquigràfiques. Els casos més paradigmàtics són els dels rondallaris de Pau Bertan i Bros (1909) i de Sara Llorens (2006).

Entre els reculls inèdits, les rondalles recollides per Adelaida Ferré i Gomis semblen obeir també a aquest criteri. Laura Villalba, que ha dedicat la seva tesi doctoral a l'estudi d'aquesta folklorista,³ aporta dades que apunten en aquesta direcció en descobrir que Adelaida Ferré va cursar una assignatura de taquigrafia a l'Escola d'Institutius i altres carreres per a la Dona. En aquesta mateixa escola, Adelaida Ferré va ser alumna de les classes de Folklore que impartia Rossend Serra i Pagès.

(b) Transcripcions a partir d'enregistraments sonors

Entre els reculls catalans publicats en les darreres dècades que aporten textos transcrits a partir d'enregistraments sonors destaquen els dedicats a l'estudi del

---

³ La tesi *Adelaida Ferré i Gomis, folklorista. Edició, catalogació i estudi del seu corpus rondallístic*, dirigida per les doctores Carme Oriol i Montserrat Palau, ha estat defensada a la URV el 10 d'octubre de 2014.

folklore d'Osona (Grup de Recerca Folklòrica d'Osona 1984), de la Franja d'Aragó (Quintana 1995, 1997, Oriol/Navarro/Sales 2010) i d'Andorra (Oriol 1997), entre d'altres.

Els reculls d'aquesta mena, de clara orientació folklòrica, es caracteritzen per exposar el mètode de treball emprat i per dedicar un apartat a descriure els criteris de transcripció. Un altre tret característic d'aquests reculls és que els textos aporten les dades relatives als informants, lloc i data de recollida, etc. Com que en cada recull hi pot haver materials aportats per informants diferents, el conjunt reflecteix la varietat lingüística dels informants.

Els textos que contenen aquests reculls han estat transcrits a partir d'enregistraments sonors obtinguts amb una metodologia de treball de camp. Aquests textos es caracteritzen perquè responen a una transcripció de tipus ortogràfic amb un manteniment dels trets fonètics dialectals. D'aquesta manera, s'intenta facilitar al màxim la seva lectura tot mantenint la fidelitat a la llengua parlada.

Tanmateix, de vegades, aquests textos poden resultar de difícil comprensió per a les persones que no han realitzat l'enregistrament, ja que reflecteixen característiques de l'oralitat com ara omissions, repeticions, alteracions de l'ordre sintàctic de les frases, etc. Una forma de resoldre aquesta dificultat consisteix a presentar un resum del text transcrit just abans de la transcripció pròpiament dita. Aquest criteri és l'adoptat, per exemple, al llibre *El Folklore de Rupit-Pruït II: Narracions* (Grup de Recerca Folklòrica d'Osona 1984).

Els textos realitzats a partir de transcripcions, a més de ser útils i necessaris per a la investigació en folklore i etnopoètica, també poden resultar d'interès per a altres tipus d'estudi, com per exemple els de dialectologia.

2.2 Redacció (*informant/s indeterminat/s*)

Versió redactada a partir d'informació no especificada que pot procedir de fonts orals i/o impreses diverses.

En aquest cas, podem trobar tota una gamma de possibilitats que va des de versions on no consten les dades de l'informant, però en les quals sí que consta, per exemple, el lloc on s'han recollit, fins a versions on no consta cap dada.

Pel que fa als reculls que contenen aquests versions, en tractar-se de redaccions fetes pel mateix compilador del recull, tot el conjunt presenta una homogeneïtat des del punt de vista lingüístic, un tret que reflecteix precisament la forma de redacció del compilador.

Els textos d'aquests reculls tenen un estil característic, que ve donat per la particular forma d'escriure de l'autor i que depèn també de la intenció del propi autor en plantejar-se l'elaboració del recull. Aquesta intenció pot ser didàctica, com en el cas de Joaquim Gonzàlez Caturla (1987), literària, com en el cas d'Enric Valor (1950-1958) o d'altra mena.

Així, Gonzàlez Caturla acostuma a fer precedir cada narració per una breu explicació que orienta el lector sobre la funció del relat o sobre les seves característiques. És el que fa, per exemple, quan explica les particularitats lingüístiques dels habitants de Guardamar, que estan en la base de la narració «Com parlen a Guardamar?» (Gonzàlez Caturla 1987: 147-48). Enric Valor, en canvi, confeïx als relats procedents de la tradició oral un estil literari molt acusat ja que la seva intenció és fer literatura.

2.3 Redacció (*informant únic*)

Versió redactada amb un estil més o menys literari a partir d'una font oral especificada.

En els textos que corresponen a aquesta categoria la font oral està ben definida i, per tant, s'especifica qui n'ha estat l'informant. En alguns dels reculls que contenen aquestes versions el criteri adoptat és el de posar en nota la menció a l'informant i les dades bàsiques de recol·lecció. En altres reculls, però, aquesta informació es troba separada de cada text i la trobem especificada en la introducció o en un apèndix al final del recull.

Alguns dels llibres que contenen aquest tipus de relat estan fets des d'una perspectiva didàctica. Així, per exemple, n'hi ha que són fruit de la iniciativa d'ensenyants que hi veuen possibilitats d'ús a l'aula. Per això, aquests llibres presenten propostes didàctiques i glossaris de paraules que cal explicar als lectors per facilitar-los la comprensió del text.

Un exemple d'aquest tipus de recull és el llibre *Rondalles de Beneixama* de Francesc Gascó (2011). En aquest cas, l'autor marca en negreta les paraules o les expressions que un lector jove pot trobar difícils de comprendre en el text. I l'explicació d'aquests mots o expressions es troben en un glossari que figura al final del llibre. En el glossari, al costat de la paraula o de la frase, s'indica la pàgina corresponent a la rondalla en la qual apareix utilitzada. El llibre conté unes propostes de treball per a l'alumnat de 3r cicle de primària i ESO i unes altres per al de 1r i 2n de batxillerat.

2.4 Redacció (*informant múltiple*)

Versió redactada amb un estil més o menys literari a partir de més d'una font oral especificada.

La redacció de versions realitzada a partir de diverses fonts orals ha estat una pràctica molt estesa en els reculls folklòrics catalans. Els que contenen més relats d'aquestes característiques són, per la seva extensió, els d'Antoni M. Alcover i de Joan Amades.

Pel que fa a la col·lecció d'Antoni M. Alcover (1936-72, 1996-), veiem que moltes rondalles que inclou són una nova redacció realitzada a partir de versions procedents de més d'un informant. Així per exemple, en nota a la rondalla «Es gallet, s'anyellet, sa godineta i es drac», Alcover especifica «La'm contaren dona Maria Mascaró i Reus, de Campanet; Na Rafela *Colona*, de Son Servera; En Felip Guiraud i Llobera, de Pollença, i madò Francina Camps, de Puigpunyent. La senyora Mascaró situava el fet a Campanet; es demés no designaven lloc» (Alcover 1996: 111).

L'edició crítica de les rondalles d'Alcover, a càrrec de Josep A. Grimalt i de Jaume Guiscafrè (Alcover 1996-), permet conèixer quins continguts de la rondalla «Es gallet, s'anyellet, sa godineta i es drac» van ser proporcionats per cadascun dels informants esmentats anteriorment ja que, a més de la versió redactada, els editors inclouen les versions que Alcover va anotar en les seves llibretes a partir de les versions que li van explicar els informants.⁴ D'aquesta manera, podem veure quin ha estat el grau d'intervenció de cadascun d'ells i també el del mateix Alcover.

Ara bé, tret del cas d'Alcover, en la resta de versions elaborades pels folkloristes catalans, a partir de fonts orals diverses, és impossible conèixer el grau d'intervenció dels folkloristes ja que no se'n conserven les anotacions. Per tant, no podem saber quin és el grau de fidelitat a les fonts orals d'aquestes versions.

2.5 Redacció *dependent*

Versió que procedeix clarament d'una o diverses fonts impreses sense indicar-ho.

---

⁴ Les dades que aporta l'edició de Grimalt i Guiscafrè són les següents: «Lta. IV, 101-105: Sa galineta y es llop. Es la de Es Gallet, s'anyellet, sa godineta i es Drach, ja publicada (De na Rafela)»; «Lta. IV, 193-196: Es drach, sa godineta, es gallet, es xotet (María Mascaró y Reus, de Campanet); y d'en Felip Guiraud de Pollensa); «Lta. V, 110-111: La noverrina (Com la Pommerrina) (De <'n Felip Guiraud> madò camps)». (Alcover 1996: 120-122)

En els reculls folklòrics catalans trobem casos de dependència de fonts impreses anteriors. Per exemple tenim constància que Francesc de Sales Maspons i Labrós va utilitzar alguna rondalla publicada anteriorment per Manuel Milà i Fontanals com a base per redactar la seva versió. Però el cas més paradigmàtic és el de Joan Amades, que va utilitzar versions de procedència molt diversa com a base per redactar moltes de les versions que va aplegar en el volum *Folklore de Catalunya I. Rondallística* (Amades 1950).⁵

Tot i que el cas de les dependències successives entre versions no és freqüent, en veurem tot seguit un exemple que pot resultar il·lustratiu d'aquesta categoria de «redacció dependent».

La versió «L'amor de les tres taronges» publicada per Amades (1950: 229-231) està basada en la versió «Les tres taronges de l'amor» publicada per Maspons (1871: 82-84), que al seu torn està basada en la versió «Las tres naranjas del amor» publicada per Milà i Fontanals (1853: 187).

Amades va utilitzar com a font per redactar les seves versions, sobretot, rondalles catalanes, però també rondalles d'altres procedències. Així, per exemple, Montserrat Amores (2001: 100-101) ha donat notícia d'una rondalla continguda en el llibre *Folklore de Catalunya I. Rondallística* (Amades 1950) que el folklorista va redactar sobre la base d'una rondalla de Fernán Caballero.⁶ Es tracta de la rondalla «La sogra del diable» (Amades 1950: 521-523) que està basada en «La suegra del diablo» (Caballero 1859).

2.6 Adaptació

Versió reelaborada, i generalment sintètica, a partir d'una versió publicada anteriorment.

---

⁵ Sobre les fonts utilitzades per Amades per redactar les seves rondalles, vegeu Oriol (1999).

⁶ En la nota 125, Montserrat Amores diu: «Trasladado de la tradición por Fernán Caballero». Este es el epígrafe que acompaña la primera versión del cuento publicado en el *Semanario Pintoresco Español* en 1849 por mediación de Hartzenbusch. También apareció publicado en 1885 en el *Eco de los folletines* [(Madrid: Imprenta del "Semanario Pintoresco Español" y de "La Ilustración", 1855, p. 1-5] antes de unirse a la colección *Cuentos y Poemas Populares Andaluces*, de 1859» (Amores 2001: 100). La mateixa autora, en la nota 126, diu: «Amades, *Rondallística*, nº 220 "La sogra del diable", que así se titula esta última versión de Joan Amades, coincide hasta en los más mínimos detalles con la versión de la autora andaluza. Más bien parece traslación de la versión de Fernán o bien inspirada en ella» (Amores 2001: 100).

En els llibres de literatura infantil és molt freqüent trobar-hi adaptacions de rondalles populars. Els reculls més utilitzats per realitzar aquestes adaptacions són els dels germans Grimm, Perrault i Joan Amades, tot i que també s'han publicat adaptacions de rondalles publicades per altres folkloristes com Enric Valor i Andreu Ferrer Ginard per posar-ne només dos exemples representatius.

En aquests llibres veiem que les adaptacions s'han realitzat, sobretot, a nivell formal (reducció del text, adaptació lèxica, etc.), però també a nivell de contingut ja que el que es pretén és que les rondalles resultin més properes als seus destinataris.

Així, per exemple, Caterina Valriu ha publicat l'adaptació de la rondalla dels Grimm, *Les tres filadores*, en l'editorial La Galera, dins de la col·lecció El Sac (Sac de fades), dirigida per Teresa Duran i Roser Ros. En nota a la versió adaptada per Caterina Valriu (1995), les directores de la col·lecció exposen quin ha estat el to que ha volgut donar l'autora a la seva versió. Diuen: «L'adaptadora ha volgut que la rondalla dels Grimm tingués un to més picaresc que no pas moralitzador, i per això ha donat noms ben rics fonèticament i expressivament a les tres fades (Peu ample, Morrotort, i Dit-rabassut) i a la protagonista (Malfilanda)». Aquesta pràctica d'edició, consistent a incloure una nota aclaridora sobre els criteris seguits en fer l'adaptació, constitueix un bon model a seguir.

2.7 Creació

Versió d'autor, creada seguint en major o menor grau l'estil de la narrativa oral.

En aquest cas, es tracta de relats de creació que poden contenir elements tradicionals i/o d'estil propis de la narrativa oral. Un exemple representatiu d'aquesta categoria el trobem en el recull *Animalades. Contes d'animals i altres bestieses*, publicat per Roser Ros (2009). El llibre conté 15 rondalles, de les quals 6 han estat creades per l'autora. Son: «Jocs d'animals», «La perdiu i la nina de l'Angelina», «Caram de bou!», «La papallona i la papallum», «La mosca i l'eruga», i «La gallina ponicana». La resta són adaptacions de rondalles tradicionals realitzades també per l'autora. El llibre inclou un CD que conté aquestes mateixes rondalles explicades per membres de l'associació Tantàgora, un espai de creació i gestió en torn a l'art verbal.

Un altre exemple d'aquesta categoria és el llibre *Quatre retocs* publicat per Caterina Valriu (2012).⁷ El llibre, que és un autèntic homenatge a la diversitat, conté una única narració, que està construïda sobre la base d'un relat etiològic.

3. Conclusió

La tipologia presentada permet distingir entre diverses categories de narracions en una gradació que va d'una major a una menor fidelitat a la tradició oral. Conèixer les característiques dels textos que es publiquen i dels reculls que els contenen és important per a totes aquelles persones que s'interessen per l'estudi de la narrativa folklòrica, tant en el terreny de la recerca bàsica com en el de la recerca aplicada.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- AMADES, J. (1950): *Folklore de Catalunya I: Rondallística*, Barcelona, Selecta.
- ALCOVER, A. M. (1936-72): *Aplec de rondaies mallorquines d'En Jordi des Racó*, 24 vols, Palma, Moll.
- (1996-): *Aplec de rondaies mallorquines d'En Jordi d'es Racó*, editat per J. A. GRIMALT amb la col·laboració de J. GUISCAFRÈ, Palma, Moll [vol 1 (1996), vol 2 (1998), vol 3 (2001), vol 4 (2006), vol 5 (2010), vol 6 (2013)].
- AMORES, M. (2001): *Fernán Caballero y el cuento folclórico*, El Puerto de Santa María, Ayuntamiento de El Puerto de Santa María.
- BERTRAN I BROS, P. (1909): *El rondallari català*, Barcelona, R. Miquel i Planas. [reeditat el 1989 a cura de Josep M. PUJOL, Barcelona, Alta Fulla, Arxius del Folklore Català, 1].
- CABALLERO, F. (1859): *Cuentos y poesías populares andaluces*, Sevilla, Imp. y Lit. de la Revista Mercantil.
- GASCÓ, F. (2011): *Rondalles de Beneixama*, Alzira, Germania.
- GONZÀLEZ CATURLA, J. (1987): *Rondalles del Baix Vinalopó: contes populars*, Alacant, Institut d'Estudis Joan Gil Albert / Diputació Provincial d'Alacant.
- GRIMALT, J. A. (2003): «Les rondalles de mossèn Alcover, entre el realisme i l'estil abstracte», dins Jaume GUISCAFRÈ i Antoni PICORNELL, *Actes del Congrés internacional Antoni M. Alcover*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 563-579.
- GRUP DE RECERCA FOLKLÒRICA D'OSONA (1984): *El folklore de Rupit-Pruit II: Narracions*, Vic, Eumo.
- GUISCAFRÈ, J. (2008): *Rondallari Aguiló. Transcripció, catalogació i estudi introductori*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Textos i Estudis de Cultura Catalana 141.

---

⁷ Sobre el projecte *Quatre retocs*, vegeu el capítol que Caterina Valriu hi dedica en aquest mateix llibre («Llegendes per a un món millor...», p. 91-101). (*Nota dels editors*)

- LLORENS, S. (2006): *Rondallari de Pineda*, a cura de Josefina ROMA, il·lustracions de Waldesca Santana, Pineda de Mar, Ajuntament de Pineda del Mar.
- MASPONS, F. de S. (1871): *Lo Rondallayre*, vol 1, Barcelona, Àlvar Verdaguer.
- MILÀ I FONTANALS, M. (1853): «Cuentos infantiles (rondallas) en Cataluña», dins *Observaciones sobre la poesia popular con muestras de romances catalanes inéditos*, Barcelona, Impremta de Narciso Ramírez, p. 175-188.
- ORIOI, C. (1997): *Estudi del folklore andorrà en el seu context: La guerra d'Andorra amb els Estats Units i altres mostres de folklore*, Barcelona, Alta Fulla / Arxiu d'Etnografia d'Andorra, Monografies 1.
- (1999): «Les rondalles de Joan Amades i la seva relació amb fonts impreses anteriors», *Estudis de llengua i literatura catalanes* 38, Homenatge a Arthur Terry, vol. 2, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, p. 289-311.
- ORIOI, C.; NAVARRO, P.; SALES, M. (2010): *Literatura oral a Faió, Favara, Maella i Nonasp*, Calaceit, Associació Cultural del Matarranya, Lo Trill 13.
- QUINTANA, A. (1995): *Lo Molinar: Literatura popular catalana del Matarranya i Mequinensa. Vol. I. Narrativa i teatre*, Calaceit, Instituto de Estudios Turolenses / Associació Cultural del Matarranya / Carrutxa, Lo Trill 1.
- (1997). *Bllat Colrat! Literatura popular catalana del Baix Cinca, la Llitera i la Ribagorça. Vol. I. Narrativa i teatre*, Calaceit, Instituto de Estudios Altoaragoneses / Institut d'Estudis del Baix Cinca / Institut d'Estudis Ilerdencs / Diputació General d'Aragó, La Gabella 4.
- RONDCAT: CERCADOR DE LA RONDALLA CATALANA. <<http://www.sre.urv.cat/rondcat/>>.
- ROS, Roser (2009): *Animalades. Contes d'animals i altres bestieses*, Barcelona, Tantàgora.
- VALOR, E. (1950-58): *Rondalles valencianes*, València, Editorial Torre, 3 vols [vol 1 (1950), vol 2 (1951), vol 3 (1958)].
- VALRIU, C. (1995): *Les tres fladores*, Barcelona, La Galera, El Sac 9.
- (2012): *Quatre retocs*, Barcelona, Cruïlla.